

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتقاد بر این که عالم محضر خداست و بهاره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت

جایگاه دانشگاه در عملیاتی فرهنگ و تمدن بشری، مادیان و انجمن‌ها و اصحاب هیات علمی و واحد‌های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام

فعالیت‌های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برانیت: التزام به برانیت جویی از هر گونه رفتار غیر حرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه‌های غیر علمی می‌آلایند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هر گونه جانب‌داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و ارائه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم با و حرمت با دیگران در انجام تحقیقات و رعایت جانب‌داری خودداری از هر گونه حرمت‌شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان‌ها و کشورهای دیگر و نهاد‌های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت‌جویی: تلاش در راستای پی‌جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان‌سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری / گروه نمایش

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش :

کارگردانی

عنوان:

تحلیل جامعه شناختی نقش از منظر ساختارگرایی تکوینی و تاثیر آن بر تخیل بازیگر

استاد راهنما:

منیژه محامدی

استاد مشاور:

سعید فیروزآبادی

پژوهشگر:

توماج دانش بهزادی

زمستان ۱۳۸۸

تقدیم بہ

مادر مہرگان رضوی ابراہیمی

باساس فراوان

سرکار خانم نثره محامدی

سعید فیروز آبادی

و

اعضای گروه "شناخت"

تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجان توماج دانش بهزادی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجوی
۸۶۰۰۲۸۲۳۸۰۰ در رشته نمایش که در تاریخ ۸۸/۱۱/۲۹

از پایان نامه خود تحت عنوان :

تحلیل جامعه شناختی نقش از منظر ساختارگرایی تکوینی و تاثیر آن بر تخیل بازیگر

دفاع نمودم.

بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از
دستاورد های علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق
ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج
کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر در سایر
دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب،
ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را
اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و
واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال
مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: توماج دانش بهزادی

تاریخ و امضا

بسمه تعالی

در تاریخ : ۸۸/۱۱/۲۹

دانشجوی کارشناسی ارشد **توماج دانش بهزادی** از پایان نامه خود دفاع نموده و با
نمره به حروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول کلیات طرح	
۱-۱-۱-۱	بیان مسئله
۲-۱-۲-۱	اهداف های تحقیق
۲-۱-۳-۱	اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن
۳-۱-۴-۱	سوالات و فرضیه های تحقیق
فصل دوم جامعه شناسی	
۵	مقدمه
۶-۱-۱-۲	نظریه پردازان
۹-۲-۲-۲	موضوع جامعه شناسی
۱۲-۲-۳-۲	نظریه ها و روش ها
۱۳-۲-۳-۱	آگوست کنت
۱۴-۲-۳-۲	امیل دور کهایم
۱۵-۲-۳-۳	کارل مارکس
۱۸-۲-۳-۴	ماکس وبر
۲۰-۲-۳-۵	تحولات بعدی
فصل سوم جامعه شناسی هنر	
۲۳-۳-۱-۱	موضوع جامعه شناسی هنر
۲۶-۳-۲-۲	رویکردها
۲۶-۳-۲-۱	رویکرد فلسفی
۲۷-۳-۲-۲	رویکرد جامعه شناسی

- ۳-۲-۳ رویکرد فلسفی - جامعه شناختی ۲۸
- ۳-۳ روش ها و نظریه ها ۲۹
- ۳-۳-۱ عینیت و جامعه شناسی تجربی هنر ۲۹
- ۳-۳-۲ الگوهای دیالکتیکی ۳۰
- ۳-۳-۳ نظریه ی هانیریش ولفلین ۳۱
- ۳-۳-۴ نظریه ی بنه د توکروچه ۳۲
- ۳-۳-۵ نظریه جورج لوکاج ۳۲
- ۳-۳-۶ لوسین گلدمن ۳۵
- ۳-۳-۷ رویکرد انتقادی مکتب فرانکفورت ۳۷
- ۳-۴ جامعه شناسی ادبیات ۴۰
- ۳-۴-۱ جامعه شناسی کتاب ۴۱
- ۳-۴-۲ جامعه شناسی ادبیات ۴۱
- ۳-۴-۳ جامعه شناسی خواندن ۴۲
- ۳-۵ جامعه شناسی تئاتر (تئاتر به مثابه نهادی اجتماعی) ۴۲
- ۳-۵-۱ جامعه شناسی تألیف ۴۶
- ۳-۵-۲ جامعه شناسی مجاری واسط ۴۷
- ۳-۵-۳ جامعه شناسی دریافت ۴۸
- ۳-۵-۴ جامعه شناسی محتوا ۴۹
- ۳-۵-۵ جامعه شناسی صورت های نمادین ۵۰

فصل چهارم ساختار گرایی تکوینی

- ۴-۱ لوسین گلدمن ۵۳
- ۴-۲ مفاهیم اساسی در روش لوسین گلدمن ۵۴
- ۴-۲-۱ کلیت و تکوین ۵۴

۶۱..... ۲-۲-۴ فاعل جمعی

۶۵..... ۳-۲-۴ آگاهی ممکن (CONSCIENCE POSSIBLE)

۶۷..... ۴-۲-۴ ساختار معنادار

۶۷..... ۵-۲-۴ جهان نگری

۶۸..... ۳-۴ روش ساختگرایی تکوینی در تاریخ ادبیات

فصل پنجم کارگردان و هدایت بازیگر

۷۶..... مقدمه

۷۶..... ۱-۵ تخیل (IMAGINATION)

۸۹..... ۲-۵ قیافه شناسی فکری در شخصیت پردزای

۹۴..... ۱-۲-۵ راز ارتقاء فرد به نمونه نما

۹۵..... ۲-۲-۵ قیافه شناسی و ترکیب بندی

۹۸..... ۳-۲-۵ قیافه شناسی فکری و کلیت

۹۸..... ۴-۲-۵ چگونگی بروز موقعیت و شخصیت نمونه نما

۱۰۱..... ۵-۲-۵ قیافه شناسی و هدایت بازیگر

۱۰۳..... منابع

فهرست نمودار

صفحه	عنوان
۴۵.....	نمودار ارتباطی رومن یا کوبسن : (اسکولز، ۱۳۷۹: ۴۶)
۴۵.....	نمودار الگوی ارتباطی بیرونی متون دراماتیک « مانفرد فیستر »: (فیستر ، ۱۳۸۷: ۴۴)

فصل اول
کلیات طرح

۱-۱ بیان مسئله

((فرم هنری)) همیشه مسئله پیچیده و پر اهمیت برای هنرمندان منتقدین و اهالی هنر بوده و هست. رسیدن به فرم هنری ناب و غنی دغدغه همه ی هنرمندان در همه دوران ها بوده است. خصوصا برای کارگردانان و بازیگران. تولید ((فرم هنری)) با ((شناخت)) به طور عام و خاص رابطه ی تنگاتنگ و علت و معلولی دارند. هر چه ((شناخت)) کامل تر و جامع تر، ((فرم هنری)) ناب تر و غنی تر.

۱-۲ هدف های تحقیق

در این تحقیق سعی شده تا به کارگردانان برای تجزیه و تحلیل نقش به طور خاص و متن نمایشی به طور عام راهکاری مناسب ارائه شود تا کارگردان با ((شناخت)) دقیق از متن مورد نظر به بازیگر کمک کند تا مواد خام خود را با غنای بیشتر در هم آمیزد تا اثر هنری خود را بدنش ارائه کند.

۱-۳ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزش انتخاب آن

تخیل از ابزار و عناصر بازیگر برای ارائه فرم هنری اش است. هر چه فهم و درک بازیگر از نقشش کاملتر باشد تخیل مواد بیشتری در اختیار دارد برای تولید اثر هنری. مهمترین عنصر در تئاتر که رابطه ی بی واسطه با تماشاگر دارد بازیگر و فرم هنری است که ارائه می دهد. پرداختن و تحقیق در مورد مهمترین عنصر تئاتر دلیل انتخاب این تحقیق بوده است.

۱-۴ سوالات و فرضیه های تحقیق

سوالات:

- آیا ((فرم هنری)) با ((شناخت)) رابطه ی علت و معلولی دارد؟
 - آیا شناخت دقیق و کامل بازیگراز نقش به او در ارائه ی فرمش کمک میکند؟
 - آیا تحلیل جامعه شناسی از منظر ساختارگرایی تکوینی راهکاری دقیق و کامل برای تجزیه و تحلیل متن نمایشی است؟
 - آیا تخیل بازیگر با شناخت کامل و همه جانبه بازیگر از نقش رابطه دارد؟
 - آیا تحلیل جامعه شناختی نقش به کارگردان در هدایت بازیگر یاری می رساند؟
- فرضیه های تحقیق:
- ((فرم هنری)) با ((شناخت)) رابطه ی علت و معلولی دارد؟
 - شناخت دقیق و کامل بازیگراز نقش به او در ارائه ی فرمش کمک میکند؟
 - تحلیل جامعه شناسی از منظر ساختارگرایی تکوینی راهکاری دقیق و کامل برای تجزیه و تحلیل متن نمایشی است؟
 - تخیل بازیگر با شناخت کامل و همه جانبه بازیگر از نقش رابطه دارد؟
 - تحلیل جامعه شناختی نقش به کارگردان در هدایت بازیگر یاری می رساند؟
- تخیل موتور محرکه بازیگر است؛ بارورسازی آن مهمترین وظیفه ی کارگردان در رابطه با هدایت بازیگر است .

فصل دوم

جامعه شناسی

مقدمه

جامعه‌شناسی یک دیدگاه است - یعنی، شیوه‌ی تفکر، نگرستن به جهان و پژوهش درباره‌ی آن است. جامعه‌شناسی توجه خود را به انسان به منزله‌ی عضو و جامعه‌متمركز می‌کند.

جامعه‌شناس پیوسته به ما یادآوری می‌کند «جامعه، از فراموش نکنید! از یاد نبرید که انسان‌ها اجتماعی هستند و این باعث تفاوت در موجودیت همه‌ی ما می‌شود». جوئل شارون در کتاب ده پرسش از جامعه‌شناسی علت رویکرد خود به این رشته را اینگونه بیان می‌کند: «تأثیر قدرت جامعه‌شناسی به شیوه‌ی تفکر من گریز ناپذیر است. من تقریباً مانند هرکس دیگری از جنایت خشونت آمیز نفرت دارم. بی‌عدالتی و نامردمی مرا آزرده می‌سازد. جنگ و آدم‌کشی، بهره‌کشی و آزار جسمانی، نژاد پرستی و تبعیض جنسی، دزدی و از میان بردن اموال و دارایی، نان خوردن از اعتیاد دیگران و خودداری از کمک به بینوایان - همه‌ی اینها مرا به خشم می‌آورند، و راستش را بخواهید، همین خشم باعث شد که جامعه‌شناس شوم. اما رویکرد جامعه‌شناسان به این گونه مسائل با رویکردهای دیگر بسیار متفاوت است. ما همواره این پرسش را مطرح می‌کنیم که «در چه نوع جامعه‌ای این «امر» رخ می‌دهد؟ «چه شرایط اجتماعی» باعث می‌شود افراد انسانیت خود را از دست بدهند؟ در علل اجتماعی فقر؛ جرم و جنایت؛ و خشونت ویرانگر چیست؟ ... انگیزه‌ی من در مقام جامعه‌شناس، درک ماهیت جامعه (از جمله جامعه‌ی خودم) است، و می‌کوشم همه‌ی شیوه‌های گوناگون تأثیر جامعه بر انسان‌ها را دریابم».

۲-۱ نظریه پردازان

جامعه‌شناسی بسیار مدیون آثار کارل مارکس (۱۸۱۸ - ۱۸۸۳) است. او نظریه‌ای درباره‌ی جامعه پدید آورد که بر طبقه‌ی اجتماعی، قدرت اجتماعی، و تضاد اجتماعی متمرکز گردیده است. او رویکردی انتقادی و پیچیده برای درک جامعه را در جامعه‌شناسی مطرح کرده است. این اندیشه که نابرابری اجتماعی کلید درک جامعه است اساس همه‌ی نوشته‌های او را تشکیل می‌دهد.

از دیگر متفکران «ماکس وبر» (۱۸۶۴ - ۱۹۲۰) متفکر اجتماعی آلمانی که با کتاب «اخلاق پروتستانی و روح سرمایه‌داری» (۱۹۰۵) شهرت یافته است. او در کتاب‌هایش و بویژه این کتاب علاقه‌ی خود به توصیف اهمیت در فرهنگ در تأثیر گذاردن به چگونگی رفتار مردم را نشان می‌دهد. او استدلال می‌کند که مردم به دلیل نظام باورهای مشترک به شیوه‌ی معینی رفتار می‌کنند، و تنها راه درک کنش‌های یک ملت برای دانشمندان اجتماعی این است که فرهنگ آنها را درک کنند.

از این روست که کار وبر در مطالعه‌ی مذهب، مدرن شدن، قدرت مشروع، بوروکراتیک شدن، علم، و سنت، یا همه‌ی شیوه‌های خاص «تفکر» که پدید آورنده‌ی ویژگی‌های مردمی است که با هم زندگی می‌کنند، بسیار مهم است.

نام امیل دورکهایم (۱۸۵۱ - ۱۹۱۷) که به میان می‌آید بی‌درنگ متفکران اجتماعی به «نظم اجتماعی» می‌اندیشند. او توجه خود را به درک همه‌ی شیوه‌های گوناگونی متمرکز کرده بود که جامع می‌تواند به کمک آنها همچون یک واحد عمل کند. او برآنست که جامعه تنها گروهی از افراد نیست بلکه کل بزرگتری را به وجود می‌آورد، واقعیتی که بیش از جمع افرادی است که آن را به وجود می‌آورند.

چه چیزی جامعه را به هم پیوند می‌دهد؟ چگونه این پیوند حفظ می‌شود؟ دورکهایم نقش مهم مذهب، قانون، اخلاق، آموزش، شعایر، تقسیم کار، و حتی جرم و جنایت را در حفظ این وحدت به گونه‌ای مستند نشان می‌دهد. مشهورترین اثر او، «خودکشی» (۱۸۷۹) برای مثال، نشان می‌دهد که چگونه میزان بسیار کم یا بسیار زیاد همبستگی اجتماعی به میزان خودکشی زیاد منجر می‌شود.

جوئل شارون علاوه بر سه متفکر بالا از ده متفکر آمریکایی که تأثیر زیادی در اندیشه او داشته اند و به پیشرفت جامعه‌شناسی کمک کرده اند نام می‌برد: جرج هربرت مید (۱۸۶۳ - ۱۹۳۱) روانشناس اجتماعی که در درک پیوندهای پیچیده‌ی فراوان میان جامعه و انسان کمک‌های بسیار مهمی کرده است. کتاب «ذهن»، خود و جامعه» (۱۹۳۴) که مجموعه‌ی یادداشت‌های درسی اوست که بعد از مرگش در اختیار دانش‌جویان قرار گرفته به جامعه‌شناسی بسیار کمک کرده است. در سراسر اثر او پرسش‌های معینی بارها و بارها مطرح می‌شوند: طبیعت انسان چیست: یعنی چه چیزی انسان را به عنوان یک گونه در طبیعت مشخص می‌سازد؟ چگونه جامعه به انسان شکل می‌دهد؟ چگونه فرد، به نوبه‌ی خود، به جامعه شکل می‌دهد؟

نظریه پردازان

”مید“ به گونه‌ای اقلان‌کننده نشان می‌دهد که انسان‌ها به علت شیوه‌ی کاربرد نمادها برای برقراری ارتباط و اندیشیدن درباره‌ی کنش‌های خود و کنش‌های دیگران بی‌همتا هستند. آنرا همچنین به علت توانایشان برای اندیشیدن درباره‌ی خود به منزله‌ی ابژه (Objed) بی‌همتا هستند. برات مید، کاربرد نماد، هویت فردی (selfhood) و ذهن، کیفیت‌هایی هستند که موجودی را می‌آفرینند که می‌تواند جامعه را تغییر دهد نه آنکه به گونه‌ای انفعالی صرفاً به وسیله‌ی جامعه شکل داده شود.

و آمریکایی دیگر «پیتربرگر» (۱۹۲۹) است. کتابهای او «دعوت به جامعه‌شناسی» (Inritaition to sociology) (۱۹۶۳) و ساخت اجتماعی واقعیت (The social construction of reality) (۱۹۲۶) (که با همکاری توماس لوکان نوشته شده است) جامعه‌شناسی را به منزله‌ی نوع ویژه‌ای آگاهی توصیف می‌کند، دیدگاهی که از نظر علایق آن عمیق، غیر (عادی) انتقادی و انسان‌گرا است. برای «برگر» جامعه‌شناسی آزاد‌کننده است زیار واقعیت‌هایی را که مسلم می‌پنداریم، آن گونه که هستند آشکار می‌سازد، یعنی آفرینش‌های اجتماعی که ظاهراً درست به نظر می‌رسند اما با بازنگری دقیق تری معمولاً در می‌یابیم که تا اندازه‌ای درست یا حتی نادرست است. او در آثارش

نشان می دهد که قدرت جامعه، کنش و اندیشه ی انسان را شکل می دهد. جامعه انسان را اجتماعی می کند تا شیوه های آنرا بپذیرد. برای برگر، درک قدرت جامعه، نخستین گام است برای اینکه درک کنیم ما که هستیم و برای کنترل زندگی خود چه می توانیم بکنیم.

آنتونی گیدنز می گوید: ما امروزه در دنیایی زندگی می کنیم که به شدت نگران کننده و در عین حال مشحون از شگفت آورترین نویدها برای آینده است.

چگونه این دنیا پدید آمد؟ چرا شرایط زندگی ما با شرایط زندگی نیاکانمان چنین متفاوت است؟ دگرگونی در آینده چه مسیرهایی را در پیش خواهد گرفت؟ این پرسش ها مسأله اساسی جامعه شناسی هستند، رشته ای که به این ترتیب نقشی بنیادی در فرهنگ فکری امروز باز می کند.

جامعه شناس چشم اندازی مشخص و فوق العاده روشنگر درباره ی رفتار انسانی ارائه می کند. یادگیری جامعه شناسی به معنای رها کردن تبیینهای شخصی درباره ی جهان و نگرستن به تأثیرات اجتماعی ای است که زندگی ما را شکل می دهند جامعه شناسی واقعیت تجربه ی فردی را انکار نمی کند یا دست کم نمی گیرد. اما با ایجاد حساسیت نسبت به جهان وسیعتر که فعالیت اجتماعی که همه ی ما در آن درگیریم، آگاهی ژرفتری از ویژگی های فردی خودمان و دیگران به دست می آوریم یادگیری جامعه شناسی تا اندازه ای یک فرایند خودکاوی است. هیچ کس نمی تواند جامعه شناسی را مطالعه کند و با چالش های نسبت به برخی از باورهای عمیق خود روبرو نشود. جامعه شناسی مطالعه ی زندگی اجتماعی، گروه ها و جوامع انسانی است؛ مطالعه ی هیجان انگیز و مجذوب کننده که موضوع اصلی آن رفتار خود ما به عنوان موجودات اجتماعی است.

درک این که با چه شیوه های ظریف و در عین حال پیچیده و ژرفی زندگی زمینه های تجربه ی اجتماعی ما را (ازدواج، عشق، تمایل جنسی، تندرستی، مجازات و...) منعکس می کند برای جامعه شناختی دارای اهمیت اساسی است. جامعه شناسی به ویژه توجه خود را بر زندگی اجتماعی، در جهان امروزی متمرکز می کند. جامعه شناسی با کوشش های متفکران بزرگ برای درک تأثیرات